

Klein waterhoen

Wat een heerlijke dag was die 29e juli. Het was voor de zoveelste keer dat mijn vriend en ik één van Europa's natuurwetenschappelijk belangrijkste moerassen in N.W.-Overijssel introkken. Het doel van de tocht was eigenlijk het maken van een serie foto's van de waterlelie, die in zeer grote getale in de vele zgn. trekgraten van het reservaat „De Achterwieden” bloeiden.

Zo tegen twaalf uur 's middags, toen we net onze boterham aan het opeten waren, hoorden we plotseling in de oeverzone van het halfdichtgegroeide plasje een geluid, dat klonk als Kierük of pjrieuw. We grepen vlug de kijker en het fototoestel en duwden de boot een beetje dichterbij. Na lang turen tussen de rietstengels zagen we eindelijk de vogel over de waterplanten zigzag heen en weer lopen. Ik herinnerde me de vogel, na even goed denken, weer uit de Vogelgids. Het was het Klein waterhoen (*Porzana parva*) en bijna op hetzelfde moment, toen mijn vriend een foto probeerde te maken, wat hem helaas niet is gelukt, zagen we ook een jong, dat geheel grijs was en wel een beetje leek op een Sardijnse grasmus zonder staart. Even later zagen we nog drie andere jongen, die het mannetje met een scherp geluid van ons weglakte.

De vogel is van onderen geheel grijs en de vleugels zijn bruin met donkere en witte vlekken. Het Klein waterhoen is vooral te kennen aan de groene poten, het rode oog en de ongestreepte flanken, die wel bij het Kleinst waterhoen (*Porzana pusilla*) voorkomen. Het wijfje hebben we niet gezien.

We kunnen wel aannemen, dat hier sprake is van een broedgeval, want we vonden ook een klein nestje hoog in een zeggepol. Bovendien zijn er in 1955 aan het Zwarte Water twee paar waargenomen en dit water ligt betrekkelijk dicht in de buurt. Tot nu toe was slechts één broedgeval bekend van 1951.

Het Klein waterhoen leeft zeer verborgen en is evenals zijn familieleden, behalve de meerkoot en het waterhoentje, alleen 's morgens en 's avonds in de schemering actief. Dit is waarschijnlijk de voornaamste oorzaak, dat men betrekkelijk weinig van deze vogel weet. Helaas hebben we het Klein Waterhoen niet weer waargenomen, maar een maand later hebben we enkele kleine bruine en grijze veertjes gevonden tussen het rietwoud, dat alleen bereikbaar was door middel van een boor of lange lieslaarzen.

Mochten er onder de lezerskring natuurvorsers zijn, die mij en ook anderen over dit nog mysterieuze vogeltje kunnen inlichten, dan heel graag.

H. Piek, Dwarsgracht 2 te Giethoorn.

Wie kan bovenstaande waarneming bevestigen? Het zou wel aardig zijn als we dit later kunnen berichten. (Red.)

Uit mijn dagboek

Dr. Jac. Thijssse heeft ergens geschreven, dat iedere natuurvriend eigenlijk een dagboek behoort aan te leggen.

Er zijn K.N.N.V.-ers die dat doen en aan het nut er van zal niemand twifelen. Het is ook een bron van vreugde. Nu ik het tien jaar heb volgehouden, geef ik u een bloemlezing uit mijn dagboek, in de hoop dat u er uw vreugde aan zult beleven en misschien tot regelmatige notities komt. Uw waarnemingen zijn er kostbaar genoeg voor.

1954, 28 oktober: Een prachtige herfstdag. Bij het ondergaan van de zon zweven er boven ieder der drie kastanjbomen grote zwermen muggen. Deze zwermen voeren een wentelende beweging uit om een denkbeeldige as, die boven de kruin der bomen steekt. De muggenwolken nemen vaak een zuilvorm aan, waarin de dieren als in een cycloon rondrazen.

Op 10 oktober 1961 dansen de muggen in merkwaardige, zuivere kolommen boven de toppen van de bomen. Het is eveneens een mooie herfstavond.

1955, 4 september: landgoed de Byvanck, 18.00 uur.

Vanonder het bladerdek valt een bosspitsmuis een grote, rode naaktslak aan. Telkens schiet de spitsmuis vanonder de bladeren

luid piepend op de slak af. Even raakt hij de slak met het lange neusje aan en trippelt dan weer snel in het holletje onder de bladeren, voortdurend piepend. De slak kruipt verder en de wandelingen van de spitsmuis worden steeds langer, totdat hij op een andere plaats uit het blad opduikt en vandaar een serie nieuwe aanvallen begint. Alles gebeurt razend snel. Een enkele keer trippelt het spitsmuisje wel om de slak heen. Eénmaal kantelt hij de slak zelfs op de rug door zijn snuitje onder de kruipzool van de slak te duwen. Een volgende keer mislukt dit, nadat de slak weer was gaan „staan”.

Eén keer sleurt hij de slak een eind mee in de richting van een holletje. Daar de spitsmuis alle werk bij kleine gedeelten uitvoert en ondertussen nog wandelingetjes in een andere richting maakt, weet de slak zich te verwijderen. De spitsmuis heeft niet van de slak gegeten.

1956, 15 maart: Een spreeuwenwolk zwermt boven de slaappleats. Plots zeilt er een sperwer door de wolk heen. Vanuit een wilg schiet hij steeds opnieuw in de wolk spreeuwen, doch tevergeefs. Tijdens de aanvallen trekt de gehele wolk spreeuwen zich sterk samen en zwermt in opgevoerd tempo verder.

17 maart. De sperwer zit weer op zijn post. Hij valt nu echter pas aan, vlak nadat de spreeuwen in het riet zijn neergestreden. Meteen zwaait hij dan door het riet en met een gillende spreek maakt hij zich uit de voeten.

19 maart. De sperwer komt zijn maaltje weer halen.

20 maart. Geen sperwer te zien.

23 maart. Hij is er weer.

26 maart. Hij is er alweer. Daarna niet meer waargenomen bij de spreeuwen.

1957, 30 juni. Naar de gevlekte orchis in het Eltense bos. Slechts tien stuks *Orchis maculata*; door de droogte en de hitte is de stand achteruit gegaan.

Op 2 juli 1955 stonden er nog twintig bij het beekje tussen de adelaarsvarens.

Op 1 juli 1956 zelfs drie en twintig stuks in bloei.

Op 4 juni 1961 twintig planten, waarvan enkele reeds beginnen te bloeien.

Op 19 juni 1963 zijn het slechts vijf exemplaren. Het toerisme is er wellicht debet aan. Het kleine paadje wordt te veel betreden.

1958, 7 juli: In de Byvanck zitten talloze beekjuffertjes, *Agriön pulchella*, bij de slotgracht. De dieren schijnen pas het water verlaten te hebben. Overal zitten ze op de pitrussen. Het is merkwaardig, dat de dieren met mij meedraaien op hun zitplaats. Wan-

neer hun lange lijfje dwars op de stengel is geplaatst, zwenken zij het om, net zo lang tot ik ze op de buik zie, achter de bies. Zo spelen wij nog wat kiekeboe. Als ik draai, draaien zij mee. Ze vallen op de buik gezien mindér op dan van terzijde, maar misschien kunnen de dieren mij zo beter waarnemen en daar zal het hun wel om te doen zijn.

1959, 11 september: Aan de Oude Rijn bij de brug bij Herwen is een grote groep zwaluwen in de lucht. Ruw geschat meer dan duizend stuks. Om 19.10 uur vliegen ze in een grote wolk rond boven de slaappleats. Steeds tuimelen er kleine groepjes, loodrecht naar beneden fladderend in het riet, totdat tenslotte de rest van de vogels om 19.18 uur in het riet duikt. Het betreft hier vermoedelijk de boerenzwaluw.

1960, 23 maart: In een slootje in de Byvanck, dat zeker een half jaar droog gestaan heeft, kruipen nu levend en wel enige exemplaren rond van *Planorbis planorbis* en *Planorbis corneus*. Van infiltratie uit een ander gebied kan geen sprake zijn. De soorten hebben de droogteperiode ongetwijfeld doorstaan.

1961, 22 januari: In de Oude Rijnstrang bij het bruggetje zeer veel watervorkjes aangespoeld; na een korte periode van vorst zien de plantjes er toch heel fris uit.

1962, 7 oktober: Enkele duivelseieren van de stinkzwam zijn nu pas uitgekomen. Op 27 december jl. lagen de duivelseieren er al. Enkele eieren zijn nog niet uit.

1963, 30 mei: Op drie planten van de veldsalie, *Salvia pratensis*, komen tussen 14.15 uur en 15.25 uur negen honingbijen op bezoek, die alle inbreken. Misschien is hun tong te kort om langs de gewenste weg de nectar te bereiken. De bloemen vertonen slechts aan één zijde een ruitvormig gaatje vlak bij de kelk. Door het warme, windrige weer hangen de planten in hun geheel slap en daardoor nemen de bloemen niet de juiste stand in. De insecten vliegen de bloemen verkeerd aan en misschien begint daarmee het inbreken. De jongste bloemen zijn nog niet aangebeten. Het lijkt of enige vliegen stuifmeel uit de bovenlip komen halen. Zouden zij de planten dan bevruchten?

1964, 17 mei: Nabij Interlaken in het Sefinetal ligt 'n klein meertje op ongeveer 1800 m. Het krioelt er van de alpenwatersalamander. Ze zijn blauwzwart op de rug en oranje-rood op de buik. Het is warm en zonnig. Vanaf de bodem stijgen de dieren loodrecht omhoog, waarbij hun lichaam in siddering een zwemmende beweging maakt. Het gaat vrij snel in zijn werk. Zodra de dieren het oppervlak raken, happen ze

lucht. Een klein belletje kleeft dan aan het wateroppervlak en ploft. Roets... keert het dier om en gaat nu loodrecht naar beneden, veel sneller dan het naar boven kwam. Wanneer ze bij het stijgen de rug tonen, dan tonen ze na het omkeren bij het duiken de rode buik en omgekeerd. Het is heel

aardig om te zien.

Op 21 mei is het heel wat koeler. De salamanders komen minder vaak naar boven en doen wat slomer. Bij het duiken laten zij zich nu soms in een soort glijvlucht omlaag zweven.

Jan Frentrop

Angstig slot van prettig dia-avondje

We waren in de tweede helft van oktober een weekje naar Heythuizen bij Roermond getrokken, m'n oude vriend uit het hoge Noorden en ik. Volgens diens verzekering zouden we dan roestende kraanvogels in de Ospelse Peel kunnen zien. Bevreemde jachtopzieners en andere „groenhoeden” zouden telefonisch naar ons hotelletje berichten, zodra ze ergens werden gesignaleerd.

Welnu, de Ospelse Peel lag in al zijn pracht voor ons open; zelden heb ik het veenlandschap met het massale, tot diep goudgeel verkleurde Pijpestrootje (*Molinia caerulea*) zo mooi in de najaarszon gezien als daar. Maar kraanvogels waren er niet! Achteraf bleek uit de trekgegevens, dat ze precies een week vóór ons én een week daarna in de Ospelse Peel hadden geroest. Doch gelukkig waren er nog vele andere dingen, waarvan we konden genieten.

In januari daarop kwam de Noordeling naar Amsterdam, met zijn in oktober gemaakte dia's. Ook de mijne waren klaar en het werd een prettig avondje. Totdat ik vroeg: „Hé, heb jij je dia's tegenwoordig niet meer tussen glasraampjes?” Waar op mijn oude vriend een lange verhandeling ten beste gaf, hoe zich tussen glasraampjes altijd microscopisch fijne waterdruppeltjes bevinden of later indringen, zelfs in het allerdroogste huis, en hoe die druppeltjes dan bij projectie als lensjes werken, die heel fijne verbrandingsplekjes veroorzaken, waardoor de fraaiste dia geleidelijk ten gronde wordt gericht, voor goed verloren voor het nageslacht. Daarom volgens hem nooit of te nimmer glasraampjes.

U kunt begrijpen dat ik geschrokken ben! Mijn hele collectie, waaronder in Nederland vermoedelijk unieke exemplaren van adventieve planten, zou dus langzaam maar zeker waardeloos worden? Terwijl ik juist zo graag zelfklevende Agfa-raampjes DR 5523 gebruik, omdat de randen er van

zich zo gemakkelijk laten beschrijven met allerlei gegevens als Nederlandse en Latijnse naam van het objekt, datum en plaats van de opname e.d., en hiervoor betrekkelijk veel ruimte bieden. Het bezwaar, dat de dia's — eenmaal tussen deze zelfklevende raampjes gemonteerd — zich praktisch niet meer daaruit laten verwijderen zonder beschadiging — speelt voor mij geen enkele rol.

Het leek me nu maar het beste, eens langs deze weg naar het oordeel van deskundigen te vragen, die er zeker onder onze fotograferende K.N.N.V.-ers zijn. Experts (ook niet-fotograferende physici e.d. bv.), laat mij eens, liefst kort en bondig, uw mening horen over de voor- en nadelen, die er uws inziens aan de verschillende soorten raampjes verbonden zijn, en zeg vooral ook, of U de mening van mijn Groninger vriend deelt.

Er lijkt me niet het minste bezwaar tegen, als U merken enz. met naam en toenaam noemt. Het gaat hier tenslotte om een algemeen belang, en zo goed mogelijk conserveren van natuurhistorische dia's. Ik denk hierbij ook aan de K.N.N.V.-collectie!

Ik zal proberen uit uw reacties een vervolgartikeltje te componeren, dat dan wel in „Natura” komt. Uw brief s.v.p. aan: Joh. Bolman, 2e Redakteur „Natura”, Nic. Maesstraat 122 boven, Amsterdam-Zuid.

